

Korrakaitseseaduse ja sellest tulenevalt teiste seaduse muutmise seaduse eelnou (mehitamata sõidukite seire ja tõrje rollijaotus) seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Seaduse eesmärk on laiendada rahuajal mehitamata õhusõidukite (MÕS) seire- ja tõrjevõimalusi. Eelnõu võimaldab Kaitseväel paremini tuvastada ja tõrjuda sõjalise otstarbega droone, PPA-l tõhusamalt ennetada kuritegevust ning kaitsta inimeste elu ja tervist, samuti reageerida uutest drooniohtudest tulenevatele riskidele. Lisaks annab see riigikaitseobjektide valdajatele, eelkõige võtmetähtsusega elutähtsat teenust pakkuvatele ettevõtetele, paremad võimalused oma taristu kaitsmiseks. Selleks luuakse vajalikud pädevused ja õigused.

Mehitamata õhusõidukite (MÕS) (sh droonid, õhupallid) kasutamine on viimastel aastatel märgatavalt sagenenud ja seda nii tavakasutajate hulgas (nn tsiviildroonindus) kui ka kuritegevuses, luuretegevuses ja ka sõjalistes rünnetes, mida kinnitab ka Ukraina sõda. Alates 2023. aastast on MÕS oht oluliselt kasvanud ning esinenud on juhtumeid, kus Venemaa või Ukraina sõjalised droonid on GPS-häirete tõttu eksinud Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni (edaspidi *NATO*) riikide õhuruumi ja kukkunud nende territooriumile, sealhulgas ka Eestisse.

Samaaegselt suureneb Eestis tsiviilkäibel olevate MÕS kasutamine ja tulevikus suureneb nende kasutamine (mh ka äritegevuses) veelgi enam (pakiveod, põllumajandustööd jne). Paraku kasutatakse MÕS üha enam ka kuritegevuses, mis kasvatab ohtu avalikule korrale ja riigi julgeolekule, sealhulgas salakaubaveo, lennuohutuse ohustamise ja tundliku teabe kogumise kaudu. MÕS-i, selle päritolu ja ohutaseme kiire tuvastamine on sageli keeruline, kuna MÕS-d on väikesed, liiguvad kiiresti ja võivad lennata madalal, mistõttu tuleb reageerimisotsused teha väga lühikese aja jooksul.

Õhuruumist lähtuva ohu ennetamine ja tõrje ning selleks määratud pädevused ei vasta tänapäeva vajadustele ning on mõeldud eelkõige mehitatud lennuvahenditele. Mehitamata õhusõidukitest lähtuv oht vajab olemasolevate pädevuste üle vaatamist, ümberjaotamist, uute rollide sätestamist ja uusi asutustevahelisi kokkuleppeid. Samuti eeldab see uuele julgeolekukeskkonnale orienteeritud tehnilise võimekuse koordineeritud loomist ja haldamist.

Selleks, et MÕS-dest tulenevat ohtu kiiresti ja tõhusalt tõrjuda, tuleb sätestada asutuste rollijaotus ehk vastutus, mis hõlmab nii ohule reageerimist kui ka ohu seiret ja tuvastamist. Kaitseväge vastutab ja jääb vastutama kogu Eesti õhuruumi (sõltumata kõrgusest maapinnast) seire ning õhusõidukite avastamise ja tuvastamise eest (KKS § 3 lg 1 p 4⁶).

Kaitseväge reageerib eeldatavalt sõjalisele MÕS-le ning sekkub tsiviilMÕS tõrjumisse siis, kui PPA ei saa või ei saa õigeaegselt ise ohtu tõrjuda.

Eelnõuga antakse julgeolekuasutustele (KAPO ja Välisluureamet) õigus MÕS-e oma territooriumil tõrjuda ka siis, kui tegemist ei ole lennundusseaduse § 4¹ alusel kehtestatud geograafilise alaga, mille kehtestamise õigus neil kehtiva Lenns § 4¹ lõike 2 punkti 2 alusel on.

MÕS tõrjevahendid on samad, mis PPA-l. Eelnõuga tehtavad muudatused tingivad vajaduse muuta ka elektroonilise side seadust (ESS), et luua alus PPA-le ja julgeolekuasutusele nende territooriumil MÕS-de tõrjumise raames kasutada ka raadioside piirajat. Kuivõrd raadioside piiramise õigus on PPA-l ja KAPO-l kehtiva LennS alusel ainult teatud juhtudel, siis tuleb laiendada nende pädevust oma territooriumil raadiosidet piirata ka siis, kui ei esine LennS-s sätestatud aluseid.

Eelnõuga antakse MÕS tõrjumise õigus ka riigikaitseobjektidel (edaspidi ka RKO) turvamisega tegelevatele turvaettevõtjatele ja siseturvakorraldajatele, kes võivad tulevikus, kui selleks on vajadus ja võimalused, teha ka näiteks koostöö kokkulepped PPA-ga. Tuleb tähele panna, et RKO-l võib tegutseda ka elutähtsa teenuse osutajad, aga ei pruugi. Seirata võivad kõik, kes tegusevad RKO objektil, sh ka elutähtsa teenuse osutajad. Tuleb toonitada, et selliseid kokkuleppeid saab sõlmida valitud RKO-dega vastavalt planeerimisele, kriitilisusele, arvestades ristsõltuvusi jne. Seega eelnõu ei näe ette automaatseid koostöö kokkuleppeid RKO-de ja PPA vahel.

Turvaettevõtjatele ja siseturvakorraldajatele antakse turvategevuse seaduses (TurvaTS) õigus riigikaitseobjektidel MÕS-ist tulenevat ohtu tõrjuda ka erivahenditega. Nimetatud õigus on objektipõhine ning ajaliselt ja ruumiliselt piiritletud. Elutähtsate teenuste osutajate (sh teatud riigikaitseobjektide valdajad) füüsilise taristu passiivseks kaitseks, sh mehitamata õhusõidukidest tulenevate ohtude ennetamiseks, ei ole kehivat õigust vajalik muuta. Täiendavaid meetmeid võib ette näha nt elutähtsa teenuse osutaja poolt elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamise tingimustes.

Elutähtsa teenuse osutajate õigused ja kohustused on sätestatud hädaolukorra seaduses (HOS), RKO-de regulatsioon on riigikaitse seaduses (RiKS-i ja HOS-i muudetakse Riigikogu menetluses oleva tsiviilkriisi ja riigikaitse seadusega 668SE). Kuna kõik ETO-d ei tegutse riigikaitseobjektidel ja kõigil riigikaitseobjektidel ei pruugi tegutseda ETO-d, otsustati eelnõus teha objektipõhine lahendus, kus antakse teatud tõrjemeetmed just kõrge riskiga taristuobjektidel, kus viivitus välise sekkumise ootamisel võib oluliselt suurendada julgeoleku ja toimepidevuse riske (nt Auvere elektrijaam).

Sundpeatada peab olema võimalik ka mehitamata sõidukit, sest tehnoloogia arenedes võib tekkida lisaks MÕS-dele ka muid mehitamata sõidukeid, mille sundpeatamine võib osutuda vajalikuks, kuid mille juhti ei saa või ei saa õigel ajal kindlaks teha. Seetõttu täiendatakse üldisi sõiduki peatamise aluseid.

Kaitseväge poolt rahuajal jõu kasutamine mehitamata õhusõidukite tõrjel saab selged alused – Kaitseväge reageerib eeldatavalt sõjalisele mehitamata õhusõidukile, olenemata selle õhkutõusmine kohast, trajektoorist või kavatsusest.

Eelnõuga tehtavad muudatused ei mõjuta ettevõtete, mittetulundusorganisatsioonide ega kodanike halduskoormust, sest nimetatud ei ole eelnõuga loodava õiguse adressaadiks.

Eelnõuga kaasnevad mõjud PPA-le, Kaitsevägele, Kaitseliidule, RKO-dele, turvaettevõtetele, mis praegust julgeolekukeskkonda arvestades on hädavajalikud.

Eelnõu menetlemine on äärmiselt kiireloomuline viimasel ajal toimunud MÕS intsidentide tõttu. Viimane intsident toimus 25. märtsi öösel kell 3.43, mil tabas Auvere elektrijaama korstent droon. See tingib eelnõu menetlemise kiireloomulisuse ning seetõttu vajab eelnõu

seletuskiri kooskõlastamise ajal täiendamist ja täpsustamist. Eelnõu koostajad teevad seda enne, kui eelnõu Vabariigi Valitsusse edastatakse.

Eelnõu on kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseadusega.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Riigikantselei õigusosakonna õigusnõunikud Kärt Voor (kart.voor@riigikantselei.ee, 5308 0939), Peeter Papstel ja Eero Svarval ning õigusosakonna juhataja õigusasjade direktori ülesannetes Kristi Purtsak. Olulise panuse andsid Riigikantselei strateegiabüroo innovatsioonivaldkonna ning julgeoleku ja riigikaitse koordinaatsioonibüroo ametnikud.

Eelnõu on keeletoimetanud Riigikantselei büroo- ja dokumendihalduse valdkonna keeletoimetaja Piret Grigorjeva (piret.grigorjeva@riigikantselei.ee, 693 5507).

1.3. Märkused

Eelnõu on seotud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga (VVTP) ja eelnõu koostamisel on arvestatud Riigikogu menetluses oleva kriisiolukorra ja riigikaitse seadusega (668SE)¹.

VVTP:

“Riigisekretäri vastutusalas

Muutunud julgeolekuoluhetkedest lähtuvalt vaatame üle elutähtsate teenuste osutajate kriitilise taristu kaitsmise rollid ja vastutused. Ettepanekud elutähtsate teenuste osutajate kriitilise taristu kaitsmise rollideks ja vastutusteks”.

Eelnõuga muudetakse:

Korraldusseaduse redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 05.07.2025, 12

Elektroonilise side seaduse redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 30.12.2025, 18

Julgeolekuasutuste seaduse redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 14.03.2023, 25

Kaitseväe korralduse seaduse redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 03.02.2026, 11

Lennundusseaduse redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 30.12.2025, 23

Politsei ja piirivalveameti seaduse redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 23.10.2025, 2

Turvategevuse seaduse redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 27.06.2024, 3.

Eelnõu vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthääle enamus (PS § 73).

2. Seaduse eesmärk

Seaduse eesmärk on võimaldada läbi mitmekihilise MÕS tõrjevõimekuse Kaitseväl talita tõhusamalt enda ülesandeid sõjalise ohu seirel ja tõrjel, PPA-l talita tõhusamalt enda ülesandeid kuritegevuse tõkestamisel samuti ka MÕS-dest tulenevate uute ohtude maandamisel ja tõrjumisel ning riigikaiteobjektide valdajatel kaitsta oma taristut. Selleks luuakse asjakohased pädevused ja võimalused.

¹ [Eelnõu - Riigikogu](#)

Tõhusa MÕS tõrjumise eelduseks on seire ja tuvastamine - seetõttu tuleb lahendada ka need küsimused. Eelnõuga nähakse ette, et Kaitsevägi ja PPA jagavad üksteisega vajalikud mahus õhuruumi seiramisel saadud teavet. Samamoodi jagatakse seda ka TRAM-ga vajalikud mahus.

Käesoleval hetkel ei ole õigust MÕS lendu sekkuda RKO omanikul või valdajal, kes on avaldanud valmisolekut ka ise vahetu ohu korral seda teha. Seetõttu on otsustatud, et õigus erivahenditega MÕS-st tulenevat vahetut rünnakut tõrjuda antakse neile, kes on RKO (Riigikogu menetluses oleva tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse 668SE kohaselt olulise tähtsusega objekt) valdaja või omanik. Nende objektide kaitseks, mis ei ole riigikaitseobjektid, on võimalik kasutada passiivseid kaitsemeetmeid.

PPA-l kui üldkorrakaitseorganil on kohustus tagada avaliku ruumi turvalisus. Selleks, et PPA saaks temale antud ülesannet täita on vajalik tagada PPA-le kõik asjakohased tööriistad. Seega on vaja regulatsiooni, mis võimaldab PPA-l üldkorrakaitseorganina kasutada MÕS-st tuleneva ohu tõrjumisel erivahendeid.

See tähendab kõigi seal viibivatele isikute ja nende vara kaitsmist kõikvõimalike ohtude eest, sõltumata ohu olemusest või päritolust või sellest, kus see oht parasjagu on (maapinnal, õhuruumis, ajutisel geograafilisel alal). Oht isiku elule või tervisele või laiemalt oht (tekitatud peamiselt teadmatusel või hooletusest) võib mh tuleneda ka MÕS-st, eriti kui selle piloodil on selge soov kahju tekitada.

Näitlikustame seda MÕS-dest tulenevate ohtude spektriga ehk 4C:

Clueless
Careless
Criminal
Combat

Neist esimese kahega tegeleb peamiselt TRAM ja toetab PPA. Kolmandaga tegeleb peamiselt PPA ja toetab Kaitseväge ning viimasega tegeleb Kaitseväge ning toetab PPA.

KV ja PPA täidavad õhuruumis erineva suunitlusega ülesandeid. Samas on oluline, et ei toimuks dubleerimist, seda nii seires kui ka tõrjes. St, et nii seire kui ka tõrje korral on oluline tagada, et KV ja PPA tegevused toimuksid koordineeritult ning võimeid oleks võimalik ristkasutada. Selleks, et tagada alati MÕS-le reageerimine, on otsustatud, et kui PPA ei saa või ei saa õigel ajal ohu tõrjuda, teeb seda edasilükkamatu pädevuse alusel Kaitseväge ning selleks muudetakse Kaitseväge korralduse seadust (KKS), et nimetatud õigus Kaitsevägele anda ja reguleerida, milliseid vahendeid ohu tõrjumiseks kasutada võib.

PPA ja Kaitseväge koostööks on vajalik PPA-le juurdepääs seire- ja tuvastussüsteemile ning seetõttu reguleeritakse KKS-s, et Kaitseväge edastab PPA-le vajalikud osad teavet. PPA, Transpordiamet (TRAM) ning RKO-de turvaettevõtja või siseturvakorraldaja on kohustatud oma seirepilti Kaitseväega jagama. Tervikpilti haldab Kaitseväge.

Seaduse eesmärgiks tulenevalt tuleb ka julgeolekuasutustele anda õigus oma territooriumil MÕS-e tõrjuda ka siis, kui selleks LennSi alusel õigust ei ole, ja kasutada selleks lisaks MÕS maanduma sundimise vahendile ka raadioside piirajat. See muudatus omakorda tingib vajaduse muuta ESS-i.

Eelnõus sätestatud regulatsiooni väljatöötamisele on osaliselt eelnenud [väljatöötamiskavatsus](#) (edaspidi *VTK*). VTK-s toodi probleemina välja ka MÕS-st tuleneva ohu tõrjumisega seotud kitsaskohad ja VTK-s kavandatud MÕS tõrjega seotud muudatused sisalduvad osaliselt käesolevas eelnõus. VTK-s ei käsitletud RKO-dega seonduvat, aga kuna on kiireloomuline vajadus MÕS tõrjega seonduv komplekselt lahendada, siis on eelnõus reguleeritud ka RKO-de MÕS tõrjega seonduv.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb 8 paragrahvist.

Eelnõu §-ga 1 muudetakse korrakaitseadust

LennS § 5 lõike 1 kohaselt on õhusõiduk aparaat, mis püsib atmosfääris õhu vastumõjul, välja arvatud maa- või veepinnalt põrkunud õhu vastumõjul.

EL määruse 2018/1139 artikkel 3 punkti 30 kohaselt on **mehitamata õhusõiduk**, mis lendab või on projekteeritud lendamiseks autonoomselt või kaugjuhtimisel nii, et selle pardal ei ole pilooti;

KorS-s nähakse uue ülesandena ette isikute ja vara kaitsmine mehitamata õhusõiduki eest. Selleks võimaldab eelnõu mehitamata õhusõiduki lendu sekkuda. Kuivõrd Kaitseväge esmane ülesanne ei ole isikute ja vara kaitsmine, vaid Eesti riigi sõjaline kaitsmine, siis ei sätestata Kaitsevägele sellist ülesannet, vaid Kaitseväge saab õiguse tõrjuda MÕS-st tulenevat ohtu.

Eelnõu § 1 punktiga 1 täiendatakse KorS § 16¹ lõiget 1 punktiga 4, et oleks õiguslik alus kaasata Kaitseväge ja Kaitseliitu avaliku korra tagamise eesmärgil mh ka isikute ja vara kaitsmiseks mehitamata õhusõidukist tuleneva ohu eest. Näiteks võimaldab see muudatus Kaitseväge ja Kaitseliitu suurürituste ajal avaliku korra tagamisse kaasata. KorS raames tehtava kaasamise puhul on kaasamine ajaliselt piiritletud (KorS § 16¹ lõige 4), kaasamise otsustab Vabariigi Valitsus Vabariigi Presidendi nõusolekul (lõige 3).

Eelnõu § 1 punktidega 2 ja 3 muudetakse KorS § 45 lõiget 5 ning paragrahvi täiendatakse lõikega 6. Muudatuse üheks eesmärgiks on esitada KorS regulatsioon tehnoloogianeutraalsemaks, et õigusraumi arvestaks ka MÕS-de ja isejuhtivate maismaasõidukite ja veesõidukitega. KorS § 45 lõike 5 sisu ei muudeta, selle teine lause sätestatakse selguse huvides samasse paragrahvi lisatava lõike 6 punktis 1. Muudatuse eesmärk on võimaldada sundpeatada ka mehitamata sõidukit, sest tehnoloogia arenedes võib tekkida lisaks MÕS-dele ka muid mehitamata sõidukeid, mille sundpeatamine võib osutuda vajalikuks, kuid mille juhti ei saa või ei saa õigel ajal kindlaks teha. Sellist sundpeatamist võib teha ainult siis, kui see on hädavajalik. Muudatuse kohaselt võib ilma eelneva peatamise märguandeta sõiduki sundpeatada, kui sõiduk on mehitamata ja selle juhti ei saa või ei saa õigel ajal kindlaks teha ning sundpeatamine on vältimatult vajalik vahetu olulise või kõrgendatud ohu tõrjumiseks. Mehitamata sõiduki all peetakse silmas sõidukit, millel ei ole juhti või juht ei viibi kohal. Liiklusseaduse (LS) § 2 punkti 41 kohaselt on mootorsõiduki juhtimine isiku igasugune tegevus mootorsõiduki juhi kohal, kui mootorsõiduk liigub. Mootorsõiduki juhtimiseks loetakse ka isiku tegevust, kui ta ei viibi juhi kohal, kuid mõjutab juhtimisseadiste (juhtraud, rooliratas või muu selline) abil mootorsõiduki liikumissuunda või kiirust.

Eelnõu § 1 punktiga 4 täiendatakse KorS-i uue §-ga 45¹. Lõige 1 annab PPA-le pädevuse anda MÕS-le või selle kaugpiloodile märguande, et MÕS maanduks, kui see on vajalik ohu väljaselgitamiseks või tõrjumiseks või korrarikkumise kõrvaldamiseks. Tuleb toonitada, et kõik MÕS-d ei kujuta endast inimestele ja varale ohtu ning seetõttu on maanduma sundimine võimalik vaid siis, kui MÕS on ohtlik.

Lõige 2 sätestab, et märguande andmise viis peab olema sobiv, arvestades MÕS eripära ning see viis peab arvestama ka lennuohutuse tagamise vajadust. Erinevalt kehtiva KorS §-st 45 ei loetle loodav norm, millisel viisil peab märguande andma. Seda seetõttu, et tehnilised vahendid selles vallas on kiires arengus nii PPA vahendite kui ka MÕS liikluse digiteenuste osas ja on ei ole otstarbekas seaduses nimetada vahendeid, mis osutuvad hiljem ebapraktilisteks. Oluline on, et MÕS-i piloot peab aru saama, mis temalt nõutakse.

Lõige 4 annab õiguse sundida MÕS maanduma või seda suunata või takistada selle liikumist ja kasutada selleks ka erivahendit, kui MÕS pärast märguande saamist ei maandu.

Lõige 5 sätestab, et juhul kui märguannet ei ole võimalik anda (nt viibib MÕS kaugpiloot MÕS asukohast kaugel), siis võib sundida MÕS maanduma, aga ainult siis, kui see on vältimatult vajalik vahetu olulise või kõrgendatud ohu tõrjumiseks.

Kehtiv KorS § 45 sätestab sõiduki peatamise alused. KorS § 45 lõige 1 nimetab “sõiduk- või maastikusõiduk”. Sõiduk on defineeritud liikluseaduses (LS) järgmiselt: sõiduk on teel liiklemiseks ettenähtud või teel liiklev seade, mis liigub mootori või muul jõul (LS § 2 p 73), mootorsõiduk on defineeritud LS-s järgmiselt: maastikusõiduk on mootori jõul maastikul liikumiseks ettenähtud liiklusvahend, mis ei ole käesoleva seaduse tähenduses mootorsõiduk. (LS § 2 p 36). Kuna KorS ei defineeri sõidukit, siis tuleb termineid mõista LS tähenduses. Seetõttu sätestatakse lõikes 3, et KorS § 45 lõigetes 1, 3 ja 4 sätestatud kohaldatakse MÕS suhtes, aga ainult niivõrd, kuivõrd see on MÕS eripära (liigub õhuruumis, on väga kiire) ja lennuohutust arvestades võimalik.

Eelnõu § 1 punktidega 5–8 täiendatakse KorS § 78¹. Senine KorS § 78¹ tekst loetakse lõikeks 1, sest normi on vaja täiendada lõikega 2.

KorS § 78¹ lõiget 1 täiendatakse kahe uue punktiga - punktis 7¹ nimetatakse “õhusõiduki maanduma sundimise vahend” ja punktis 7² “mehitamata õhusõiduki juhtimise ülevõtmise vahend”. Muudatus on vajalik, et erivahendite loetellu kuuluks ka vahend, mis võimaldab MÕS maanduma sundida või tema juhtimine üle võtta. Nimetatud vahendeid ei konkretiseerita, sest tehnoloogia kiiret arengut silmas pidades ei ole otstarbekas esitada loetelu, mis mõne aja pärast võib olla vananenud. Ainsana allpool loetletutest nimetatakse seaduses ka raadioside piirajat.

Sundpeatamise vahendid on näiteks järgmised seadmed, mis on sätestatud LennS § 60² lõikes 9:

- 1) raadioside segaja (ingl *jammer*);
- 2) laserseade või muu seade, millega on võimalik tõkestada mehitamata õhusõiduki edasist lendamist;
- 3) võrk;
- 4) mehitamata õhusõiduk, mis on valmistatud või mida kasutatakse mehitamata õhusõidukiga kokku põrkamiseks, et tõkestada selle edasist lendamist;

5) muu seade või vahend, mis on eespool nimetud seadmete või vahenditega sarnase toimega.

Lisaks võimaldab eelnõu kasutada ka MÕS juhtimise ülevõtmise vahendit. MÕS juhtimise ülevõtmise vahend võimaldaks MÕS turvaliselt maandada, seevastu maanduma sundimise vahendi kasutamise risk võib olla hävinenud MÕS ja ümbruskond võib saada kahjustada.

KorS § 78¹ lõiget 1 täiendatakse punktiga 13, mis toob erivahendite loetellu raadioside piiraja. RF-segaja (raadioside piiraja, *RF jammer*) on seade, mille eesmärk on blokeerida või häirida traadita sideühendust, edastades suure võimsusega raadiosignaale samadel sagedustel, mida kasutavad sihtseadmed. Kui tugevamad signaalid tekitavad algele ülekandele interferentsi, katkeb seadmete vaheline side või muutub see kasutuskõlbmatuks. Sellise häiringu tulemusel võib MÕS ja juhtseadme vaheline raadioside katkeda või muunduda nii, et side ei ole enam toimiv.

Raadioside piiramine on piiratud kasutuses turvaline ja kulutõhus viis MÕS-de tõrjumiseks põhjusel, et tõrjetehnoloogiat saab taaskasutada.

Seetõttu tuleb ette näha ka lõige 2, mis täpsustab, et raadioside piirajat võib kasutada üksnes elektroonilise side seaduse (ESS) §-s 115 sätestatud juhtudel ja korras. ESS § 115 loetleb asutused, kellel on õigus raadiosidet piirata. Raadiosidet on lubatud piirata avaliku korra ja riigi julgeoleku tagamiseks.

Tsiviilkasutuseks mõeldud MÕS kasutatakse juba praegu palju ning neid võidakse kasutada muu hulgas ka kuritegevuse ja terrorismi eesmärgil. Sellest tulenevalt on vaja olulise ja kõrgendatud ohu tõrjumise eesmärgil vahendeid, et vajadusel tõrjuda ohtu, mida need endas kätkevad. Sellest tulenevalt luuaksegi eelnõuga õiguslik alus riikliku järelevalve käigus kasutada lubatud erivahendite kohta.

MÕS-i tõrjumiseks on erinevaid võimalused:

- 1) geograafiliste alade kehtestamine;
- 2) MÕS juhtimise ülevõtmine;
- 3) raadiosageduste segamine (ingl *jamming*);
- 4) GNSS-i² segamine (katkestatakse mehitama õhusõiduki navigeerimiseks kasutatav satelliidiühendus);
- 5) petmine (ingl *spoofing*; sisuliselt võetakse õhusõiduki juhtimine üle);
- 6) pimestamine (ingl *dazzling*; kõrge intensiivsusega valguskiir või laser suunatakse MÕS-i kaamerat „pimestama“);
- 7) laseri kasutamine (MÕS-le fokuseeritud energiapulss tekitab ülikõrge temperatuuri, mille tulemusena objekt süttib või plahvatab ja kukub alla);
- 8) tugevatoimeliste mikrolainete kasutamine (ingl *High Power Microwave*; MÕS-le fokuseeritud mikrolaine energia halvab objekti elektroonilised süsteemid);
- 9) võrgu kasutamine (MÕS-le visatakse võrk selle püüdmiseks);
- 10) laskemoona kasutamine (MÕS-i pihta lastakse, mille tulemusena õhusõiduk hävib);
- 11) kokkupõrke MÕS kasutamine (eesmärk kahe MÕS-i kokkupõrge, mille tulemusena mõlemad kukuvad alla ja hävivad);
- 12) kulliliste kasutamine MÕS-i püüdmiseks.

Võidakse kasutada ka meetmete kombinatsioone ja kohaldada ainult ühte või mitut korraga.

² GNSS – globaalne satelliitpositsioneerimise süsteem (ingl Global Navigation Satellite System).

MÕS-i tõrjumisega võib kaasneda ka risk - nt kõrvalseisjate või nende vara ohtu sattumine, samuti objekti kahjustamine, kui MÕS kukub objektile, mida kaitsta soovitakse. Riskiks on ka MÕS kahjustamine ja selle pardal olevate inimeste hukkumine, kui MÕS tuvastus ei ole piisava kindlusega tehtud. Seetõttu on oluline hinnata riske iga kord eraldi ning sekkumise puhul tuleb esmalt rakendada nii-öelda pehmeid meetmeid, nagu näiteks õhusõiduki kaugpiloodiga ühenduse võtmine, hoiatamine jne. Kui need ei aita, siis alles kohaldada selliseid meetmeid, nagu näiteks raadioside segamine, õhusõiduki juhtimise ülevõtmine või selle allakukutamine või hävitamine.

Oluline on, et PPA ja Kaitsevägi hindab MÕS-st tulenevaid ohuolukordi eraldi ja kohaldab üksnes sellist erivahendit, mis on proportsionaalne antud olukorraga. Selleks peab PPA välja töötama protseduurid, hindamismaatriksid ja muu sellise, et tagada ohu suurusega proportsionaalne tõrjemeetodi kohaldamine. Erivahendite kasutamisel tuleb PPA-l järgida kõiki KorSi sätteid ja põhimõtteid, mis puudutavad vahetu sunni kasutamist. Lisaks erivahenditele võib PPA kasutada MÕS-st tuleneva ohu tõrjumisel tulirelva vastavalt KorS-s sätestatule.

Eelnõu §-ga 2 muudetakse elektroonilise side seadust

Eelnõu § 2 punktiga 1 täiendatakse ESS § 115 lõiget 1 punktiga 2¹, et ka PPA saaks politsei poolt valvataval objektil sidet piirata. Sarnane õigus on kehtiva ESS kohaselt nt Kaitseväl ja vanglal, eelnõuga antakse raadioside piiramise õigus ka turvaobjektile, mis on RKO. Kehtiva õiguse kohaselt on PPA-l raadioside piiramise õigus üksnes ESS § 115 lõike 1 punktide 4 ja 5 aluse, aga suurenenud MÕS ohust tulenevalt on vajadused laienenud ja on hädavajalik, et ka oma objektide kaitseks oleks PPA-l võimalik raadiosidet piirata. Samal põhjusel on raadioside piiramise õigus vajalik ka RKO-dele.

Eelnõu § 2 punktiga 2 antakse raadioside piiramise õigus MÕS tõrjumiseks julgeolekuasutusele (KAPO ja VLA). Kehtiv ESS § 115 lõige 1 ei võimalda julgeolekuasutusel raadiosidet piirata olukorras, kus MÕS tekitab tema territooriumile vahetut olulist või kõrgendatud ohtu, siis tuleb sellise õiguse andmiseks muuta ka ESS § 115 ja selline õigus sätestada. Julgeolekuasutustele on vajalik vastav võimalus anda suurenenud MÕS-de ohust ja MÕS intsidentidest tulenevalt, vt ka julgeolekuasutuste seaduse muudatuse põhjendusi.

Seetõttu tuleb täiendada ka ESS § 115 lõikes 2 sätestatud volitusnormi pealkirja, et volitusnormis esitada ka tingimused, mis PPA-le, julgeolekuasutusele ning turvatöötajale ja turvajuhile kohalduvad.

Lisaks antakse raadioside piiramise õigus ka teatud turvaobjektide turvatöötajale ja turvajuhile. Kõnealusteks objektideks on riigikaitseobjektid ning raadioside piiramise vajadus peab tulenema kinnitatud RKO turvaplaanist.

Eelnõu §-ga 3 muudetakse julgeolekuasutuste seadust

Eelnõu § 3 punktid 1 ja 2. Eelnõuga täiendatakse JAS-i §-ga 34⁹ ja antakse julgeolekuasutusele õigus tema territooriumi või selle vahetu läheduse kohal olevas õhuruumis MÕS lendu sekkuda. Lendu sekkumine on MÕS maanduma sundimine, selle suunamine või selle liikumise takistamine. Sarnaselt KorS-i muudatusega võib seda erimeedet kasutada vahetu olulise või kõrgendatud ohu tõrjumiseks. MÕS kasutades on võimalik kahjustada nii

julgeolekuasutuse valdust (s.t territooriumi ja sellel asuvaid ehitisi ja muud vara), sellel viibivaid isikuid kui ka sellel töödeldavat teavet (seda salvestades või edastades). Senised JAS-i 4. peatükis sätestatud meetmed põhinevad KorS-i sarnase sisuga erimeetmetel. Kooskõlas KorS-i täiendamisega luuakse eelnõuga õiguslik alus kohaldada spetsiifilist mehitamata õhusõiduki maanduma sundimise meedet ka julgeolekuasutuse valduse (sh teabe), teenistujate või julgeolekuasutuse territooriumil viibivate teiste isikute kaitseks. Ühtlasi muudetakse vastavalt JAS-i § 34¹ nii, et ka lisatavale meetmele kohalduvad erimeetme kohaldamise üldtingimused: asjakohane väljaõpe; sunni kohaldamine on lubatud KorS §-des 76–78 sätestatud korras ja nii kaua, kui see on eesmärgi saavutamiseks vältimatu; erimeetme kohaldamine on lubatud kuni politsei saabumiseni.

Eelnõu § 3 punktidega 3 ja 4 täiendatakse JAS § 35 lõikes 1 esitatud erivahendite loetelu MÕS lendu sekkumise vahenditega. MÕS lendu sekkumise erivahendid on: mehitamata õhusõiduki maanduma sundimise vahend, mehitamata õhusõiduki juhtimise ülevõtmise vahend ja raadioside piiraja. MÕS juhtimise ülevõtmise vahend võimaldaks MÕS turvaliselt maandada, seevastu maanduma sundimise vahendi kasutamise riskiks võib olla hävinenud MÕS ja ümbruskond võib saada kahjustada.

Analoogselt KorS-s tehtava muudatusega võib raadioside piirajat raadiohäirete tekitamiseks kasutada üksnes ESS-s 115 sätestatud juhtudel ja korras (**eelnõu § 3 punkt 3**).

Eelnõu §-ga 4 muudetakse Kaitseväge korralduse seadust

Eelnõu § 4 punktiga 1 täiendatakse KKS § 3 lõikega 3¹, et sätestada Kaitseväge poolt Eesti õhuruumi valvamise käigus saadud teabe edastamine õhuruumis ja selle lähiümbruses lendavate avastatud ja tuvastatud objektide kohta Politsei- ja Piirivalveametile tema politsei ja piirivalve seaduse § 3 punktis 5¹ ja Transpordiametile lennundusseaduse §-des 60⁵³ ja 60⁵⁴ sätestatud väärtegade kohtuvälise menetleja ülesande sätestatud ülesande täitmiseks vajalikus ulatuses.

See tagab, et PPA saab täita oma üldkorrakaitseorgani rolli. Teabe edastamisel tuleb arvestada ka küberturvalisuse ning riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse nõuetest tulenevate kohustuste ja piirangutega.

Kaitseväge vastutab kogu Eesti õhuruumi seire ning õhusõidukite avastamise ja tuvastamise eest, sõltumata nende lennukõrgusest, sealhulgas selle kindlakstegemise eest, kas tegemist on eeldatavalt sõjalise otstarbega MÕS-i, tsiviilkäibes oleva MÕS-i, linnu(parve) või muu objektiga.

Kaitseväge ning Politsei- ja Piirivalveamet kasutavad juba praegu ühist seirepilti, kuigi selle jagamisel kehtivad teatud piirangud ja erandid. Õhuruumi olukorrateadlikkuse parandamiseks hangivad nii Kaitseväge, Politsei- ja Piirivalveamet kui ka elutähtsa teenuse osutaja, kes on riigikaitseobjekti omanik või valdaja, täiendavaid sensoreid ja seiresüsteeme.

Rahua ajal vastutab Politsei- ja Piirivalveamet avaliku korra kaitselise õhuseirepildi kujundamise ja arendamise eest. Selleks on Politsei- ja Piirivalveamet käivitanud riigisisese õhuruumi seire- ja tuvastamisvõime arendamise, sealhulgas sobivate seirelahenduste kaardistamise ja hangete ettevalmistamise, ning nõustab elutähtsate teenuste osutajaid, kes on riigikaitseobjekti omanikud või valdajad, seiresüsteemide hankimisel. Politsei- ja Piirivalveamet koondab avalikku korda ähvardavate ohtude vaates seireandmed (sh elutähtsa teenuse osutajate

seireandmed) ja Transpordiameti registriandmed ning edastab need Kaitseväe hallatavasse ühtsesse õhuseiresüsteemi, toetades sellega varajast ohutuvastust ja otsuste tegemist.

Käesolev eelnõu loob aluse, et see ühine terviklik tsiviilõhupilt oleks (vajadusel geograafiliste piirangutega) jagatav Politsei- ja Piirivalveameti ning Transpordiametiga vastavalt nende pädevusele ja ülesannetele ning kõigi osapooltega, kellel on õigus tõrjuda, sh vajaduse korral riigikaitseobjektidel teenust osutava turvaettevõtja või siseturvakorraldajaga.

Elutähtsa teenuse osutaja taristul (sh riigikaitseobjektidel) on turvategevust läbi viival turvaettevõtjal või siseturvakorraldajal õigus paigaldada nende objektide kaitseks MÕS-de tuvastamiseks vajalikke seireseadmeid, kui see tuleneb objekti riskianalüüsist ja turvaplaanist ning on objekti kaitseks vajalik. Kasutatavad seirelahendused peavad olema tehniliselt ühildatavad Politsei- ja Piirivalveameti ja Kaitseväe ühtse õhuruumi seirepildiga, et tagada olukorrateadlikkuse terviklikkus. Seireseadmete valiku, tehniliste nõuete ja integreerimise osas nõustab elutähtsa teenuse osutajaid Politsei- ja Piirivalveamet.

Eelnõu § 4 punktiga 2 täiendatakse KKS § 3¹ lõikega 1¹, et anda Kaitseväele lisaks kehtivas KKS-s sätestatud õigusele tõrjuda vahetut ohtu merealal või väikesaarel edasilükkamatu pädevus ka MÕS-st tuleneva ohtu tõrjumiseks siis, kui PPA ei saa või ei saa õigel ajal MÕS-st tulenevat ohtu tõrjuda. Kuivõrd juba täna on olemas Kaitseväe ja PPA ühine seirepilt, siis saavad asutused kiirelt ja hõlpsalt teavet vahetada ning kokku leppida, kes MÕS-le reageerib. Selline lahendus võimaldab paindlikult reageerida ning olemasolevaid ressursse mõistlikult ja säästvalt kasutada.

Kuna PPA-l või muul pädeval korrakaitseorganil ei pruugi olla vahendeid reageerimaks MÕS-st tulenevale ohule, eeskätt juhul, kui ohu allikas asub õhuruumis, siis lähimaks ja kiireimaks jõuks võib olla sellel juhul Kaitsevägi. Piiratud avalike vahendite tingimustes ja arvestades asjaolu, et MÕS liigub väga kiiresti, mistõttu kahju ja ohu ära hoidmiseks peab neile reageerima kiirelt, on mõistlik, et MÕS-i tõrjumise õigus antakse nii PPA-le kui ka Kaitseväele ja reageerib see, kes on lähemal või kummal on võimekus konkreetset MÕS-i tõrjuda.

Avaliku korra tagamine Eestis jaguneb üldkorrakaitseorgani ehk PPA ja teiste eripädevustega korrakaitseorganite vahel tulenevalt seadusest. Kaitseväele antav edasilükkamatu pädevus ei muuda PPA ega teiste korrakaitseorganite eri- ega üldpädevust, kuid võimaldab kiiret sekkumist ja abi juhul ja nii kaua, kui PPA või muu pädev korrakaitseorgan ei saa ise või ei saa õigeaegselt tegutseda. Kaitseväe edasilükkamatu pädevus võimaldab Kaitseväl kiiresti reageerida ohule või korrarikkumisele ning kohaldada edasilükkamatuid meetmeid kuni PPA või muu pädeva korrakaitseorgani saabumiseni. Edasilükkamatu pädevuse raames võib Kaitsevägi kohaldada riikliku järelevalve erimeedet korrakaitseseaduses sätestatud alusel ja korras.

Kavandatud regulatsiooni kohaselt ei tohi Kaitseväe sekkumine takistada olulisel määral Kaitseväe põhiülesannete täitmist, milleks on eelkõige riigi sõjaline kaitsmine ja osalemine kollektiivses enesekaitstes ning nendeks valmistumine.

Eelnõu § 4 punktidega 3 ja 4 tuleb korrastada KKS § 3¹ lõikega 1¹ täiendamise tõttu ka sama paragrahvi teistes lõigetes olevaid viiteid.

Eelnõu § 4 punktiga 5 täiendatakse KKS § 45 lõikega 2¹, et võimaldada Kaitseväl kasutada jõudu rahuajal eeldatavalt sõjalise MÕS-i tõrjumiseks (nt sõjaline MÕS, mis jõuab tahtlikult

või tahtmatult Eesti õhuruumi kas väljastpoolt Eestit või mis tõstetakse õhku Eesti territooriumilt). KKS § 45 punkt 2 võimaldab rahuajal Kaitseväel riigi sõjaliseks kaitsmiseks jõudu kasutada üksnes olukorras, kui esineb rünnak ja see tuleb väljastpoolt Eesti territooriumi. MÕS-de laialdane kasutamine (ka riigi vastu suunatud rünnetes) on toonud kaasa olukorra, kus riigi sõjaliseks ründamiseks võib kasutada ka MÕS-i, mis on õhku tõstetud Eesti territooriumilt või lendab MÕS nii kiiresti, et ei suudeta tema õhukutõusmise punkti kindlaks teha. Et võimaldada Kaitseväel reageerida kõikidele sõjalise otstarbega MÕS-dele, sõltumata nende õhukutõusmise asukohast, tehakse vastavas punktis muudatused.

Eelnõu § 4 punktiga 6 täiendatakse KKS § 49 lõiget 1 punktiga 6, mille järgi kasutab Kaitsevägi vahetut sundi muu hulgas KKS-i § 3¹ lõike 1¹ alusel MÕS-i tõrjumisel. See järgib eelnõuga loodavat MÕS-ide tõrjumise rollijaotust, mille järgi Kaitseväel on kaks sisult sarnast ülesannet: esiteks tõrjuda rahuajal eeldatavalt sõjalise otstarbega MÕS-i ning teiseks tõrjuda edasilükkamatu pädevuse alusel PPA või muu pädeva korrakaitseorgani asemel muud MÕS-i. Neist viimane ei ole jõu kasutamine riigi sõjaliseks kaitsmiseks vaid vahetu sunni kohaldamine Kaitseväe muu ülesande täitmiseks.

Eelnõu §-ga 5 muudetakse lennundusseadust

LennS täiendamise vajadus on tingitud sellest, et lennuohutust, lennundusjulgestust, lennundustegevust ning õhuruumi kasutamist reguleerivate õigusaktide täitmise üle teostavad riiklikku ja haldusjärelevalvet Transpordiamet ning teised LennS-s nimetatud riiklikku järelevalvet teostavad asutused. Oluline on mõista, et LennS alusel tehakse riiklikku järelevalvet lennuohutuse osas, näiteks kontrollitakse vajalike lubade olemasolu, aga lennuohutus ei ole see, mida mõistame KorS ohu mõistes. LennS alusel toimib riiklik järelevalve ainult väikses osas, üldine korrakaitse on endiselt KorS alusel ja enamalt jaolt PPA pädevuses.

Kuivõrd LennS alusel kehtestatakse geograafilisi või ajutisi geograafilisi alasid (LennS § 4¹ alusel), milles saab piirata MÕS lendamist ning ajutiste geograafiliste alade kehtestajateks on PPA, KAPO, PÄA, Kaitsevägi ja EMTA, siis on neil ka LennS alusel riikliku järelevalve pädevus. Üheks erimeetmeks on ka võimalus sundida selles alas MÕS maanduma, kui MÕS-st tuleneb vahetu oht. Näiteks on MÕS maanduma sundimise õigus PÄA-l geograafilises alas, mille on PÄA kehtestanud. See ei välista aga PPA kui üldkorrakaitseorgani pädevust ka ise mh sellistes alades sundida MÕS-i maanduma, kui see peaks vajalik olema.

Sellest tulenevalt muudetakse LennS § 60² lõiget 1 ja 1¹ ning täiendatakse KorS riikliku järelevalve erimeetmete loetelu ka eelnõuga loodava KorS §-ga 45¹ (**eelnõu § 5 punktid 1 ja 2**). See muudatus tingib omakorda lõike 7 muutmise, mis annab õiguse kohaldada KorS §-s 45¹, kui MÕS tõrje üldnormis, sätestatud erimeedet, milleks on MÕS maanduma sundimine (**eelnõu § 5 punkt 3**). See muudatus muudab lõiked 8–10 tarbetuteks ning seetõttu tunnistatakse need lõiked eelnõu § 5 punktiga 4 kehtetuks. See tähendab, et MÕS maanduma sundimise erimeetmete kasutamisel lähtutakse KorS sätestatust (vt KorSi muudatusi).

Eelnõu §-ga 6 muudetakse politsei ja piirivalve seadust

Eelnõu § 6 punktiga 1 täiendatakse PPVS § 3 lõiget 1 punktiga 5¹. Kõnealune norm loetleb PPA ülesanded ning selleks, et PPA kui üldkorrakaitseorgan saaks kaitsta isikuid ja vara MÕS eest, tuleb see ka PPVS-s sätestada.

Eelnõu § 6 punktis 2 tehtav muudatus on seotud eelnõu § 2 p-ga 1 lisatava KKS § 3 lõikega 3¹. Selleks, et PPA saaks teostada oma üldkorrakaitseorgani rolli, peab tal olema teave Eesti õhuruumis lendavate avastatud ja tuvastatud objektide kohta. Selle jaoks sätestatakse KKS-s, et Kaitseväge edastab talle oma ülesande täitmise raames saadud teabe PPA-le ning PPVS-s, et PPA-l on omakorda õigus saada Kaitseväe käes teavet, mis on vajalik PPA-le tema ülesande täitmiseks ehk MÕS tõrjumiseks.

Samuti peab PPA esitama oma ülesannete raames saadud teavet õhuruumis ja selle lähiümbruses avastatud ja tuvastatud objektide kohta Kaitseväele. See on vajalik, et PPA-l ja Kaitseväel oleks ühesugune seirepilt ja teave.

Eelnõu §-ga 7 tehakse muudatused turvategevuse seaduses

Turvaettevõtjatele ja siseturvakorraldajatele antakse õigus kasutada erandlikel ja selgelt piiritletud juhtudel, kui esineb vahetu ja kõrgendatud oht elule, tervisele või varale, nende riigikaitseobjektide, mis on ka elutähtsate teenuste osutajad, nende toimepidevuse tagamiseks vajaliku taristu kaitseks mehitamata õhusõidukist lähtuva ründe tõrjumiseks asjakohaseid erivahendeid. Tegemist on objektipõhise lahendusega kõrge riskiga taristuelementidel, kus viivitus välise sekkumise ootamisel võib oluliselt suurendada julgeoleku ja toimepidevuse riske. Samas olukordades, kus näiteks mehitamata õhusõidukit kasutatakse objekti läheduses või kohal viibimiseks, filmimiseks või piirangu või keeluala rikkumiseks ilma vahetu ründeta, tuleb esmalt teavitada Politsei ja Piirivalveametit ning rakendada tavapäraseid õiguskaitsemeetmeid.

Kaitsemeetmete rakendamise vajadus lähtub objekti riskianalüüsist ning on kohustuslik elutähtsa teenuse osutaja taristu valdajale, kellel on riigikaitsele tähtsusega objektid. Elutähtsate teenuste osutajate nõustamist taristu füüsilise ja küberturvalisuse osas koordineerib Riigikantselei ja viib läbi koostöös Politsei- ja Piirivalveameti, Kaitsepolitsei ameti, Riigi Infosüsteemi Ameti, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti ning Kaitseväega.

Eelnõu kohaselt laiendatakse turvategevust läbi viiva turvaettevõtja või siseturvakorraldaja õigusi riigikaitseobjektidel, kus see on RKO riskianalüüsist ja turvaplaanist tulenevalt vajalik, nii et lisaks juba kehtiva õiguse alusel lubatud erivahenditele (nt tulirelv) on neil täiendavalt lubatud kasutada ka raadioside piirajat.

Riigikaitseobjektidel on turvategevust läbi viival turvaettevõtjal või siseturvakorraldajal õigus paigaldada nende objektide kaitseks MÕS tuvastamiseks vajalikke seireseadmeid, kui see tuleneb objekti riskianalüüsist ja turvaplaanist ning on objekti kaitseks vajalik. Kasutatavad seirelahendused peavad olema tehniliselt ühildatavad Politsei- ja Piirivalveameti ja Kaitseväe ühtse õhuruumi seirepildiga, et tagada olukorrateadlikkuse terviklikkus. Seireseadmete valiku, tehniliste nõuete ja integreerimise osas nõustab elutähtsa teenuse osutajaid Politsei- ja Piirivalveamet ning Kaitseväge.

Eelnõu § 7 punktid 1 ja 2 on omavahel seotud. Eelnõuga lisatav § 10 lõike 1 punkt 11 sätestab turvaettevõtjale uue kohustuse – jagada turvaobjekti õhuruumi seireandmeid Kaitseväe, PPA ja TRAM-ga. Seda kohustust rakendatakse juhul, kui turvaobjekti õhuruumi seiratakse, s.t nende andmete olemasolul. See kohustus kehtib nii RKO kui ka mis tahes muu turvaobjekti õhuruumi seireandmete puhul. Kuivõrd turvategevust saab teha ka siseturvakorraldaja, siis on vaja muuta TurvaTS § 9 lõiget 9, et ka siseturvakorraldajal on seireandmete jagamise kohustus.

Eelnõu § 7 punktid 3 ja 4 on omavahel seotud. Eelnõuga nähakse turvatöötajale ja turvajuhile ette õigus sundida MÕS maanduma, kui esinevad teatud tingimused: objekt on määratud riigikaitseobjektiks ja on alust arvata, et MÕS-st lähtub vahetu oht elutähtsa teenuse toimepidevusele, turvaobjektile, sellel olevale varale või sellel viibivatele isikutele. Punktis 4 tuleb seetõttu täiendada § 27 lõikes 1 olevat viidet.

Eelnõu § 7 punktidega 5–7 muudetakse TurvaTS § 28. TurvaTS § 28 loetleb relvad ja erivahendid, mida turvamisel on õigus kasutada. Normi täiendatakse MÕS maanduma sundimise ja MÕS juhtimise ülevõtmise vahendiga.

Uus lõige 6¹ sätestab, et MÕS maanduma sundimise vahendit võib kasutada ainult siis, kui turvaobjekt on ka riigikaitseobjekt (**eelnõu § 7 punkt 6**). Samuti tuleb arvestada tõrjemeetme valimisel proportsionaalsusega – tulirelva võib kasutada vaid siis, kui mitte ühegi teise vahendiga ei ole võimalik ära hoida ohtu elutähtsa teenuse toimepidevusele ja tulirelva kasutamise kaaskahju on oluliselt väiksem kui ründega kaasnev võimalik kahju (**eelnõu § 7 punkt 7**).

Uus lõige 6² näeb ette, et raadioside piiraja kasutamiseks peavad olema täidetud teatud tingimused – esiteks peab raadioside piiraja kasutamine tulenema RiKS § 85 lõike 1 punktis 2 nimetatud RKO turvaplaanist ning lähtuma peab ESS §-s 115 sätestatust. Kui turvaplaanist sellist võimalust ei tule, siis ei ole ka raadioside piiraja kasutamine lubatud.

Nendel, kes ei tegutse riigikaitseobjektidel, on õigus kasutada passiivseid kaitsemeetmeid ja see ei too kaasa õigusaktide muutmise vajadust.

Ohtude ennetamist toetatakse toimivate mehhanismide kaudu, sealhulgas täiendades Riigikantselei elutähtsa teenuse osutaja taristu kaitse ja küberturvalisuse soovitusi mehitamata õhusõidukite vastaste meetmetega.

Eelnõu §-s 8 on märgitud seaduse jõustumise ajaks 2027. aasta 1. juuli. Jõustumisaja määramisel on arvestatud, et:

- 1) PPA saaks teha vajalikud ettevalmistused praktika muudatuse elluviimiseks. See võib hõlmata nii tööprotsesside ja -korralduse kohandamist, personali koolitamist ning sisemiste juhiste ja regulatsioonide uuendamist.
- 2) Kaitseväge vaja koolitada, kui PPA asemel hakkab ohtu tõrjuma.
- 3) RKO-de valdajad peavad koostama või uuendama ja kinnitama riskianalüüsid ja turvaplaanid.
- 4) seirepiltide ühildamine võtab aega.

Eelnõu vastavus põhiseadusele

Eelnõuga ei nähta ette regulatsiooni, mis piiraks põhiõigusi.

RKO-d peavad hakkama riskianalüüsi ja turvaplaani koostades arvestama ka MÕS tõrjumise õigusest tuleneva õhuruumi seirevajadusega. Ehk siis on tegemist meetmega, mida RKO peab objekti kaitseks rakendama ja üheks vajalikuks vahendiks on seireseadmed. Kuivõrd käesoleva eelnõuga nähakse ette MÕS tõrjumise rollijaotus ja meetmed ning MÕS liigub õhuruumis, siis on vajalik, et ka RKO-d seiraksid oma õhuruumi, et saada õigeaegselt teave MÕS-st, mis nende objektile võib ohtu kujutada.

RKO lähtub oma tegevuses Vabariigi Valitsuse 23.09.2016. a määrusest nr 106 “Riigikaitseobjekti kaitse kord” ja selle lisadest, mis reguleerivad RKO-de kaitsemeetmetega seonduvat (miinimummeetmed ja lisaturvameetmed). Seega tuleb eelnõust lähtuvalt kõnealuse määruse asjakohaseid lisasid muuta.

Alternatiiviks oleks see, kui PPA või Kaitsevägi annab sellisest MÕS-st RKO-le teada, aga arvestades MÕS-de kiiret liikumist, samuti võib MÕS muuta kiirelt suunda, kõrgust, kiirust, siis suure tõenäosusega ei jõuaks teave õigeaegselt RKO-ni. Seetõttu on vajalik, et RKO ise seiraks oma objekti kohal olevat õhuruumi. Selleks, et tekiks terviklik seirepilt, tuleb RKO-l oma seireandmeid Kaitseväge, PPA ja TRAM-ga jagada.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõuga ei võeta kasutusele uusi termineid.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on vastab Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusele (EL) 2018/1139, mis käsitleb tsiviillennunduse valdkonna ühisnorme ja millega luuakse Euroopa Liidu Lennundusohutusamet ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusi (EÜ) nr 2111/2005, (EÜ) nr 1008/2008, (EL) nr 996/2010, (EL) nr 376/2014 ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 2014/30/EL ning 2014/53/EL ning tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrused (EÜ) nr 552/2004 ja (EÜ) nr 216/2008 ning nõukogu määrus (EMÜ) nr 3922/91 ja selle rakendusmäärustele.

6. Seaduse mõjud

Sihtrühm:

- 1) MÕS piloodid;
- 2) PPA;
- 3) Riigikaitseobjektide omanikud
- 4) Kaitsevägi
- 5) Transpordiamet
- 6) Tarbijakaitse- ja Tehnilise Järelevalve Amet
- 7) Kaitseliit
- 8) Turvaettevõtted

MÕS piloodid

Positiivse mõjuna toome välja, et reguleeritakse valdkond, mis seni on olnud reguleerimata. Eelnõuga luuakse konkreetne ja kindel MÕS tõrje rollijaotus, see aitab ka MÕS pilootidel mõista, millised piirkonnad ja alad on tavalistele MÕS lennutajatele ja millistel aladel või objektide läheduses on kõrgendatud turvameetmed. Samuti saab MÕS pilootidele teatavaks, milliseid meetmeid ja sunnivahendeid on MÕS-st tuleneva olulise või kõrgendatud ohu korral PPA-l, Kaitseväel ja RKO-l õigus kasutada.

Negatiivsete mõjude osas võib välja tuua näiteks lendamist piiravate geograafiliste alade potentsiaalses liigses levikus – kui MÕS-e nähakse pigem ohuna, siis kehtestatakse

piirangualasid, milledes lendamiseks loa taotlemine on väga bürokraatlik. Piirangualas võib olla lendamise vajadus näiteks mingi töö tegemiseks (geodeesia, infrastruktuuri ja metsa seire).

Eelnõuga laiendatakse isikute ringi, kellel on õigus MÕS maanduma sundida, sh selleks ka jõudu kasutada. See tekitab ohu, et legaalselt lennutatav MÕS hävib kogemata ja tema maanduma sundimiseks tegelikku põhjust ei olnud. Seda riski aitab maandada kvaliteetselt koolitatud personal ja kindel jõu kasutamise reeglite (Rules of Engagement) struktuur.

Tuleb arvestada, et seireandmetest tuleneva valenegatiivse korral võib hävida kaitstav objekt, valepositiivse korral võib hävida nt mehitatud õhusõiduk või väga suure rahalise väärtusega MÕS. Küll aga aitab seda vältida eelnõu toodud rollijaotus ja antavad õigused. See peaks looma selguse, millises piirkonnas ja objektil kellel millised õigused on.

Riigikaitseobjektide valdajad ja elutähtsa teenuse osutajad

Riigikaitseobjektide valdajad ja ka elutähtsa teenuse osutajad saavad kasutada seireseadmeid ning eelnõuga kehtestatakse kohustus jagada seireandmeid pädevate ametiasutustega. See avaldab mõju eeskätt neile, kes otsustavad seireseadmed vabatahtlikult kasutusele võtta, ning kohustuslikus korras üksnes neile, kelle riigikaitseobjekti riskianalüüsi ja turvaplaani kohaselt on see vajalik. Eestis on praegu ligikaudu 230 elutähtsa teenuse osutajat ning lähiaastatel võib nende arv kasvada kuni 400-ni, kuid kuna muudatus on objektipõhine ega laiene kõigile teenuse osutajatele ega kõigile nende objektidele, mistõttu on mõju sihtrühm arvuliselt piiratud, kuid asjaomastele ettevõtjatele sisuliselt märkimisväärne. Nõue toob kaasa otsese majandusliku mõju investeeringute näol seire- ja tõrjeseadmetesse, andmekaitse- ja küberturbemeetmetesse ning personali koolitamisest, samuti suurendab see püsivaid halduskulusid seireandmete töötlemisel ja edastamisel. See võib lühiajalises vaates suurendada kulubaasi ja mõjutada konkurentsiolukorda nende ettevõtjate suhtes, kellele kohustus ei laiene, kuid samal ajal võib kõrgem turvalisuse tase tugevdada teenuse kvaliteeti ja usaldusvärsust ning seeläbi ka turupositsiooni.

Muudatuse rakendamisel peavad ametiasutused arvestama täiendava ressursiga koolituste läbiviimiseks ning eeskätt elutähtsa teenuse osutajate nõustamiseks seireseadmete valikul ja rakendamisel. Samuti tuleb arendada andmete vastuvõtu ja analüüsi võimekust, mis suurendab lühiajaliselt halduskoormust ja kulusid. Pikemas perspektiivis muudab see järelevalve ja kriisireageerimise sihipärasemaks ning tugevdab riigi kriisivalmidust ja situatsiooniteadlikkust, võimaldades ohte varem tuvastada ja vähendada katkestuste mõju. Meede soodustab innovatsiooni ja tugevdab kriisideks valmisolekut. Võimalik mõju põhiõigustele, eelkõige andmekaitsele, on maandatav selge õigusliku raamistiku ja asjakohaste kaitsemeetmetega ning regionaalselt võib see suurendada elutähtsa teenuse osutaja objektide toimepidevust eri piirkondades. Regionaalne mõju võib avalduda elutähtsa teenuse osutaja objektide paiknemise kaudu suurenenud toimepidevuses eri piirkondades.

Mõju ulatus on sihtrühma piiratuse tõttu väike, kuid mõju asjaomastele ettevõtjatele ja riigi kriisivalmidusele võib olla märkimisväärne. Lühiajalised mõjud avalduvad peamiselt kulude ja halduskoormuse kasvuna, pikaajalised mõjud aga turvalisuse, toimepidevuse ja kriisijuhtimise kvaliteedi paranemisena.

Turvaettevõtted ja siseturvakorraldajad

Turvaettevõtted ja siseturvakorraldajad peavad hakkama turvatöötajaid koolitama, et nad oskaksid MÕS tõrjumise vahendeid tõhusalt, aga samas ka kõiki erivahendite kasutamisest

tulenevaid piiranguid arvestades (nt proportsionaalsus) kasutada. Selleks on vajalik täiendada siseministri 16. mai 2024. a määrust "Turvategevuse eeskiri", et see hakkaks reguleerima turvatöötajate koolitamist ka MÕS tõrjega seoses. See on ajamahukas tegevus ja ka turvateenistuja koolitajal peavad olema turvateenistuja väljaõppe ettevalmistamiseks ja läbiviimiseks vajalikud teadmised, oskused ja hoiakud.

Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

Üle riigipiiri pikka maad suudavad lennata üldjuhul sertifitseeritud kategooria või erikategooriasse kuuluvad suuremad mehitamata õhusõidukid, millest tuleneva ohu tõrjumise eest vastutab Kaitsevägi. Samas avatud kategooria MÕS-d (ehk väikesed MÕS-d) on need, mis on peamine MÕS vastaste erivahendite „sihtmärk“. Sarnaselt LennS analoogse regulatsiooniga on mõju riigi julgeolekule positiivne, sest iga meede, mida riigi julgeoleku tagamise korral valitsusasutused saavad kohaldada, tagab riigi parema julgeoleku (laias tähenduses, st sisemiste ja väliste ohtude eest kaitsmise). Kuna MÕS-de arv on üha kasvamas ning on muutumas ka kuritegelike ja terroristlike organisatsioonide nn igapäevaseks töövahendiks, on vaja, et ka MÕS-dest kujuneva ohu vastu saaks tõhusalt võidelda.

Mida paremini on tagatud riigi julgeolek, seda turvalisemalt saab tunda end tema kodanik ja seda paremini on tagatud ka elutähtsad teenused, mistõttu on MÕS-de vastu kohaldada lubatavate erivahendite mõju pigem keskmine, sagedus väike, sest ei ole ette näha, et oleks vaja iga päev selliseid vahendeid kohaldada. Mõju ulatus ja sagedus võivad olla suured mõne ohuolukorra (kriisi) ajal.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele

Mõju riigiasutuste korraldusele on positiivne, sest iga meede või vahend, mida riigikaitse või riigi julgeoleku eest vastutav valitsusasutus või korrakaitseorgan saab avaliku korra tagamiseks ohuolukorras kohaldada, on samm edasi turvalisema (elu)keskkonna suunas. Sarnaselt LennS analoogsete muudatustega ei ole eesmärk niivõrd neid vahendeid kohaldada, kuivõrd heidutada võimalikku seaduserikkujat ja seeläbi vältida MÕS-dest tulenevate ohtude realiseerumist.

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Eelnõu vastuvõtmisega võivad kaasnedä täiendavad kulud PPA-le. Tulenevalt muudatustest võib osutuda vajalikuks täiendavalt koolitada politseiametnikke uute vahendite kasutamisel ning samuti MÕS-st tulenevate ohtude hindamisel. Samuti võivad PPA-le tekkida täiendavad kulud uute erivahendite soetamisel.

Ühe kõrge riskiga taristuobjekti puhul võib esialgne seire- ja tõrjelahenduste soetuskulu olla hinnanguliselt suurusjärgus 60 000 kuni 250 000 eurot, sõltuvalt objekti suurusest, katvuse vajadusest ja valitud tehnilisest lahendusest. Näiteks raadiosagedusel põhinev MÕS-de tuvastussüsteem koos tarkvara ja paigaldusega võib maksta ligikaudu 10 000 kuni 40 000 eurot, radarisüsteemil põhinev lahendus koos integreeritud tarkvaraga 50 000 kuni 150 000 eurot ning optilise või termokaamera lisamine 5 000 kuni 20 000 eurot. Tõrjevahenditest on võrgupüüsi turuhind üldjuhul vahemikus 5 000 kuni 15 000 eurot seadme kohta ning püüdurvõrgu süsteem koos vajalike tarvikutega 3 000 kuni 10 000 eurot. Seega kujuneb terviklahenduse maksumus sõltuvalt tehnilisest tasemest ja kaitstava ala ulatusest mitmekümnest tuhandest kuni veerand miljoni euroni.

Seire- ja tõrjeseadmete hinnatase võib sõltuvalt tehnoloogiast, võimekusest ja kasutusotstarbest märkimisväärselt varieeruda. Näiteks elektroonilise side segajat või protokollide häkkimise võimekusega süsteemi soetamine võib ulatuda ligikaudu 500 000 euronini ning ka aktiivradarite hinnatase võib jääda samasse suurusjärku.

Aastane püsikulu, mis katab hoolduse, tarkvaralitsentsid, süsteemide uuendused, kalibreerimise, kulumaterjali asendamise ning personali regulaarse väljaõppe, võib olla ligikaudu 10 000 kuni 50 000 eurot aastas, moodustades keskmiselt 10 kuni 20 protsenti esialgsest investeeringust. Kui elutähtsa teenuse osutaja ei soeta seadmeid ise, vaid kasutab turvaettevõtja teenust, kujunevad kulud vastavalt sellele, kuidas turvaettevõtja seire- ja tõrjeteenuse hinnastab, hõlmates nii investeeringu amortisatsiooni, hoolduskulud kui ka personali- ja valmisolekukulu. Tegemist on indikatiivse hinnanguga, kuna Eestis puudub seni laialdane praktika selliste integreeritud MÕS-de seire ja tõrjelahenduste rakendamisel kõrge riskiga tsiviiltaristul.

8. Rakendusaktid

Muutmist vajavad järgmised rakendusaktid:

- Vabariigi Valitsuse 23. septembri 2016. a määrus nr 106 “Riigikaitseobjekti kaitse kord”
- Vabariigi Valitsuse 12. detsembri 2005. a määrus nr 301 “Raadioside piiramise kord”
- Majandus- ja kommunikatsiooniministri 21. septembri 2005. a määrus nr 109 “Nõuded elektromagnetilisele kiirgusele ja raadioside piiramisele”
- Siseministri 16. mai 2024. a määrus nr 13 “Turvategevuse eeskiri”

Rakendusaktide kavandid on esitatud käesoleva seletuskirja lisas.

9. Seaduse jõustumine

Seaduseelnõu on kavandatud jõustuma 2026. aasta 1. juulil. Välja on vaja töötada koolitusprogrammid ja koolitada PPA ametnikke, turvaettevõtjaid ning siseturvakorraldajaid uute õiguste ja kohustuste rakendamiseks, samuti teavitada MÕS lennutajaid ja avalikkust muudatuste sisust ja piirangutest.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu edastatakse kooskõlastamiseks ministeeriumidele ja arvamuse avaldamiseks Andmekaitse Inspektsioonile, Lennuakadeemiale, AS-le Tallinna Lennujaam, Transpordiametile, Eesti Turvaettevõtete Liidule, AS-le Lennuliiklusteenindus, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametile, MTÜ-le Estonian Aviation Cluster, Eesti Kaitse ja Kosmosetööstuse Liit.